

Adroddiad ar Fil Etholiadau Cymru (Coronafeirws)

Chwefror 2021

Cefndir

1. Mae'r Pumed Senedd yn dod i ben, ac mae etholiad cyffredinol nesaf y Senedd ("Etholiad 2021") wedi'i drefnu ar gyfer 6 Mai 2021. Fodd bynnag, yn ystod y misoedd diwethaf, trafodwyd sut y gallai pandemig y coronafeirws effeithio ar drefniadau Etholiad 2021.

Y Grŵp Cynllunio Etholiadau

2. Yn sgil hynny, sefydlodd Llywodraeth Cymru Grŵp Cynllunio Etholiadau ym mis Mehefin 2020 i drafod effaith bosibl cyfyngiadau'r coronafeirws ar weinyddu Etholiad 2021, ac a oedd angen addasiadau i'r ddeddfwriaeth bresennol berthnasol i sicrhau etholiad diogel.

3. Roedd y Grŵp Cynllunio Etholiadau yn cynnwys pleidiau gwleidyddol, swyddogion Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU, a rhanddeiliaid a oedd yn ymwneud â'r gwaith o gynnal yr etholiad, fel y Comisiwn Etholiadol a Swyddogion Canlyniadau.

4. Ar 29 Medi 2020, a chyn cyhoeddi adroddiad y Grŵp, dywedodd y Prif Weinidog, Mark Drakeford AS, nad oedd yn "iawn ymestyn y Senedd hon y tu hwnt i'w thymor presennol".¹ Dywedodd y Prif Weinidog hefyd ei fod yn teimlo'n gryf bod "angen adnewyddu'r Senedd yn ddemocrataidd".²

¹ Y Cyfarfod Llawn, 29 Medi 2020, Cofnod y Trafodion

² Y Cyfarfod Llawn, 29 Medi 2020, Cofnod y Trafodion

5. Cyhoeddwyd Adroddiad y Grŵp Cynllunio Etholiadau ar 6 Tachwedd 2020.^{3 4} Yn yr adroddiad, cytunodd y Grŵp ar gyfres o egwyddorion a chasgliadau i ategu gwaith cynllunio a pharatoadau manylach ar gyfer Etholiad 2021, gan gynnwys y dylid parhau â'r nod o gynnal Etholiad 2021 ar 6 Mai 2021. Er mwyn cyflawni hyn, argymhellodd y Grŵp:

- trafod ffyrdd o wneud y broses gynllunio etholiadol yn fwy hyblyg, gan adlewyrchu cyngor iechyd y cyhoedd;
- y dylid cael ymgyrch gynnar i hybu ceisiadau am bleidlais drwy'r post, yn enwedig i bleidleiswyr sydd wedi bod yn gwarchod eu hunain gynt neu'r rhai yr ystyrir eu bod yn agored i niwed;
- y dylai fod mwy o hyblygrwydd o ran pleidleisio drwy'r post a phleidleisio drwy ddirprwy, wrth barhau i gynnal gwiriadau priodol i ddiogelu rhag y risg o dwyll pleidleisio;
- y dylid ystyried pleidleisio yn 'esgus rhesymol' dros adael y tŷ pe bai rheoliadau'r coronafeirws ar waith ar adeg Etholiad 2021; ac
- y gellid cyfrif pleidleisiau Etholiad 2021 yn unol ag amserlen estynedig pe bai hynny'n well o safbwynt iechyd a diogelwch y rhai dan sylw.

6. Yn ei ddatganiad ar 6 Tachwedd 2020, cadarnhaodd y Prif Weinidog y byddai Llywodraeth Cymru yn gweithredu'r meysydd consensws y cytunwyd arnynt gan y Grŵp Cynllunio Etholiadau.⁵

7. Nid oedd y Grŵp Cynllunio Etholiadau yn cytuno ar bob mater, ac ni ddaeth i gonsensws cyffredinol ar yr angen am drefniadau wrth gefn i ohirio Etholiad 2021.

8. Trafodwyd adroddiad y Grŵp Cynllunio Etholiadau yn y Cyfarfod Llawn ar 17 Tachwedd 2020.⁶ Yn y drafodaeth honno, dywedodd y Prif Weinidog y byddai'n anghyfrifol i Lywodraeth Cymru "beidio â gwneud cynlluniau wrth gefn rhag ofn

---

³ [Adroddiad ar waith y Grŵp Cynllunio Etholiadau: Medi 2020](#)

⁴ Ystyriodd y Pwyllgor adroddiad y Grŵp Cynllunio Etholiadau ar 9 Tachwedd 2020 ac wedi hynny [ysgrifennodd](#) at y Prif Weinidog ar 12 Tachwedd. [Atebodd](#) y Prif Weinidog ar 17 Tachwedd.

⁵ [Datganiad Ysgrifenedig Llywodraeth Cymru: Adroddiad y Grŵp Cynllunio Etholiadau, 6 Tachwedd 2020](#)

⁶ [Y Cyfarfod Llawn, 17 Tachwedd 2020, Cofnod y Trafodion](#)

---

bydd y pandemig mor ddifrifol ym mis Mai'r flwyddyn nesaf fel nad yw'n ddiogel cynnal yr etholiad.”⁷

Y gyfraith bresennol ar etholiad cyffredinol yn y Senedd

---

9. Pennir dyddiad etholiad cyffredinol arferol y Senedd yn adran 3 o *Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006* ("Deddf 2006"). Mae'n darparu bod pob etholiad cyffredinol arferol y Senedd i'w gynnal ar y dydd Iau cyntaf ym mis Mai yn y bumed flwyddyn galendr yn dilyn yr etholiad cyffredinol arferol blaenorol. Cynhaliwyd yr etholiad diwethaf yn 2016.

10. Gan ddefnyddio'r pwerau presennol o dan adran 4 o *Ddeddf 2006*, mae gan y Llywydd ddisgresiwn i amrywio dyddiad Etholiad 2021 drwy ei gynnal fis yn gynharach, neu ei ohirio tan 6 Mehefin 2021. Mae angen deddfwriaeth sylfaenol i ohirio Etholiad 2021 y tu hwnt i'r dyddiad hwn.

11. Yn adroddiad y Grŵp Cynllunio Etholiadau, nodwyd bod y rhan fwyaf o'r pleidiau gwleidyddol yn barod i ystyried "estyniad posibl i bŵer [cyfredol] y Llywydd i amrywio dyddiad etholiad y Senedd yn 2021 er mwyn gallu symud y dyddiad fwy na mis" fel "[m]esur wrth gefn in extremis", ond nid oedd consensws ar draws y Grŵp cyfan.⁸

12. Yn ystod y ddadl yn y Cyfarfod Llawn ym mis Tachwedd 2020, cydnabu'r Prif Weinidog y byddai cynyddu pwerau'r Llywydd i amrywio dyddiad Etholiad 2021 yn "gam cyfansoddiadol mawr".⁹ Serch hynny, cadarnhaodd fod Llywodraeth Cymru yn paratoi i ddrafftio Bil i wneud darpariaeth ar gyfer gohirio Etholiad 2021 hyd at chwe mis pe bai angen. Dywedodd y Prif Weinidog:

“Bydd hyn yn caniatáu i ni gyflwyno'r deddfwriaeth i'r Senedd os yw'r sefyllfa ar ôl y Nadolig yn awgrymu y bydd angen gwneud hyn fel dewis olaf.”¹⁰

13. Yn ystod yr un ddadl, awgrymodd y Prif Weinidog y gallai ymestyn pwerau'r Llywydd i ohirio'r etholiad olygu bod angen mesurau diogelu, fel pleidlais 'uwchfwyafrif' o ddwy ran o dair yn y Senedd cyn y gallai'r Llywydd arfer unrhyw bwerau estynedig i ohirio'r etholiad.¹¹ Awgrymodd y Prif Weinidog hefyd y gellid

---

⁷ Y Cyfarfod Llawn, 17 Tachwedd 2020, Cofnod y Trafodion

⁸ Adroddiad ar waith y Grŵp Cynllunio Etholiadau: Medi 2020

⁹ Y Cyfarfod Llawn, 17 Tachwedd 2020, Cofnod y Trafodion

¹⁰ Y Cyfarfod Llawn, 17 Tachwedd 2020, Cofnod y Trafodion

¹¹ Y Cyfarfod Llawn, 17 Tachwedd 2020, Cofnod y Trafodion

---

atodi amodau i bwerau o'r fath a fyddai'n gorfodi'r Llywydd i ymgynghori'r cyngor a'r wybodaeth ddiweddaraf am faterion iechyd y cyhoedd ar y pryd.¹²

Gweithdrefn y Bil Brys a chyflwyno'r Bil

14. Mae Rheol Sefydlog 26.95 yn gwneud darpariaeth ar gyfer pasio deddfwriaeth frys os caiff ei chymeradwyo gan gynnig yn y Senedd. Bil Llywodraeth y mae angen ei wneud yn Ddeddf yn gynt nag y byddai proses graffu ddeddfwriaethol arferol y Senedd yn ei ganiatáu yw Bil Brys.

15. Ar 26 Ionawr 2021, dywedodd Julie James AS, y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol, ("y Gweinidog") wrth y Senedd:

"Rwy'n siŵr ein bod i gyd wedi blino ar ddweud a chlywed y gair 'digynsail', ond mae'n wir serch hynny bod pandemig y coronafeirws yn parhau i'n hwynebu gyda dewisiadau a phenderfyniadau na fyddem, mewn amgylchiadau eraill, yn sicr wedi'u hystyried [...]"¹³

16. Gwnaeth y Gweinidog y sylwadau hyn wrth i'r Senedd drafod cynnig sy'n caniatáu i Fil Etholiadau Cymru (Coronafeirws) ("y Bil") gael ei drin fel Bil Brys y Llywodraeth. Derbyniwyd y cynnig hwn, ynghyd â chynnig o dan Reol Sefydlog 26.98(ii) yn cadarnhau'r amserlen ar gyfer craffu ar y Bil.¹⁴

17. Ar 27 Ionawr 2021, cyflwynodd y Gweinidog y Bil.¹⁵

18. Wrth gyflwyno'r Bil, cyhoeddodd y Llywydd ddatganiad y byddai darpariaethau'r Bil o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Senedd yn ei barn hi.¹⁶

19. Mae'r Bil, fel y'i cyflwynwyd, yn cynnig cyflwyno trefniadau etholiadol wrth gefn at ddibenion Etholiad 2021 ac ar gyfer is-etholiadau'r Senedd ac awdurdodau lleol.

20. Nodir yn y Memorandwm Esboniadol sy'n cyd-fynd â'r Bil:

---

¹² Y Cyfarfod Llawn, 17 Tachwedd 2020, Cofnod y Trafodion

¹³ Y Cyfarfod Llawn, 26 Ionawr 2021, Cofnod y Trafodion

¹⁴ Y Cyfarfod Llawn Cynnig o dan Reol Sefydlog 26.95 fod Bil a elwir yn Fil Etholiadau Cymru (Coronafeirws) yn cael ei drin fel Bil Brys y Llywodraeth a Chynnig o dan Reol Sefydlog 26.98(ii) i gytuno ar amserlen ar gyfer y Bil a elwir yn Fil Etholiadau Cymru (Coronafeirws), 26 Ionawr 2021

¹⁵ Bil Etholiadau Cymru (Coronafeirws)

¹⁶ Datganiad gan y Llywydd ar Gymhwysedd Deddfwriaethol Bil Etholiadau Cymru (Coronafeirws), Ionawr 2021

"Bwriad cadarn [Llywodraeth Cymru] yw y bydd yr etholiad yn mynd rhagddo ar 6 Mai 2021. Ond mae'n ddoeth sicrhau bod trefniadau wrth gefn ar waith os bydd y pandemig yn peri bygythiad difrifol i iechyd y cyhoedd ac i gynnal yr etholiad."¹⁷

Ystyriaeth y Pwyllgor

21. Clywsom dystiolaeth gan y Gweinidog ar 1 Chwefror 2021.¹⁸

22. Mae'r Bil yn ymwneud â materion sy'n hanfodol i gynnal democratiaeth ac atebolrwydd democrataidd yng Nghymru. Un o ganlyniadau ymdrin â'r Bil fel Bil Brys yw nad oes llawer o amser i ddeall goblygiadau ei ddarpariaethau'n llawn neu glywed barn rhanddeiliaid. O ganlyniad, mae pryder y gallai'r gwaith o graffu ar y Bil yng Nghyfnod 2 a Chyfnod 3 fod yn llai gwybodus yn sgil hynny.

23. Os cytunir ar egwyddorion cyffredinol y Bil, mae ein hadroddiad yn ceisio rhoi rhagor o wybodaeth i'r Aelodau, a allai lywio'r gwaith craffu a'r dadleuon yn ystod y cyfnodau dilynol yn y Senedd.

Yr angen am y Bil ac ymagwedd Llywodraeth Cymru tuag at ddeddfu

---

24. Dywedodd y Gweinidog wrth y Senedd fod Llywodraeth Cymru:

"...yn gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid i sicrhau y gweithredir... mesurau eraill i wneud etholiadau'n fwy diogel. Mae'r rhain yn cynnwys cyflwyno dulliau cadw pellter cymdeithasol a hylendid mewn gorsafoedd pleidleisio, yn ogystal ag annog cofrestru ar gyfer pleidleisio absennol fel nad oes angen i bleidleiswyr fod yn bresennol yn bersonol os nad ydyn nhw'n dymuno gwneud hynny. Ond gan fod y rheolau ar gyfer ein hetholiadau wedi'u nodi mewn deddfwriaeth sylfaenol, rydym ni wedi dod i'r casgliad bod angen i ni roi deddfwriaeth ar waith a fydd yn galluogi gohirio'r etholiad os—a dim ond os—yw'r Senedd yn cytuno bod sefyllfa iechyd y cyhoedd yn ei gwneud hi'n amhosibl bwrw ymlaen."¹⁹

---

¹⁷ Bil Etholiadau Cymru (Coronafeirws), Memorandwm Esboniadol, Ionawr 2021, paragraff 8

¹⁸ Mae'r holl sylwadau yn yr adroddiad hwn a briodolir i'r Gweinidog a swyddogion Llywodraeth Cymru, yng nghyd-destun y dystiolaeth a roddwyd i ni ganddynt, yn deillio o Gofnod y Trafodion ar gyfer cyfarfod y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad ar 1 Chwefror 2021

¹⁹ Y Cyfarfod Llawn, 26 Ionawr 2021, Cofnod y Trafodion

---

25. O ran defnyddio gweithdrefn y Bil Brys, dywedodd y Gweinidog wrth y Senedd hefyd:

"Gyda'r etholiad yn prysur agosáu, mae'n well rhoi unrhyw newidiadau i gyfraith etholiadol ar waith ymhell cyn y diwrnod pleidleisio. Mae hyn yn bwysig o ran cynorthwyo gweinyddwyr etholiadol i baratoi ar gyfer yr etholiad a rhoi eglurder iddyn nhw gyflawni eu swyddogaeth hanfodol. Er ein bod yn gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid, rhaid inni ganiatáu cymaint o amser ag y gallwn iddyn nhw wneud unrhyw newidiadau deddfwriaethol. Nid yw'r amser a adawyd rhwng nawr a'r diwrnod pleidleisio ym mis Mai yn ddigon i ganiatáu ar gyfer y broses graffu lawn ac i weinyddwyr wneud paratoadau."²⁰

26. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog a ddylai Llywodraeth Cymru fod wedi ymdrin â'r angen am ddeddfwriaeth sylfaenol fel y Bil yn llawer cynt nag y mae wedi'i wneud. Dywedodd y Gweinidog wrthym fod adnoddau Llywodraeth Cymru, tua diwedd 2020, wedi'u hymrwymo i faterion yn ymwneud ag ymadawiad y DU â'r UE a phandemig y coronafeirws, ac nad oedd modd i Lywodraeth Cymru wneud dim mwy na'r hyn a oedd yn bosibl ar y pryd.

27. O gofio mai bwriad cadarn Llywodraeth Cymru yw bod Etholiad 2021 yn cael ei gynnal ar 6 Mai 2021, ac o gofio'r ffaith na ddaeth y Grŵp Cynllunio Etholiadau i gonsensws cyffredinol o ran yr angen am drefniadau wrth gefn i ohirio Etholiad 2021, gwnaethom ofyn i'r Gweinidog gadarnhau'r rhesymau dros gyflwyno'r Bil

28. Ategodd y Gweinidog ei sylwadau i'r Senedd ar 26 Ionawr 2021, gan ddweud ein bod yn dal i fyw drwy gyfnod eithriadol. Nododd y Gweinidog eto hefyd mai bwriad cadarn Llywodraeth Cymru yw bod Etholiad 2021 yn cael ei gynnal yn ôl y bwriad ar 6 Mai.

29. Er gwaethaf y bwriad hwnnw, dywedodd y Gweinidog wrthym ei bod yn ddoeth gwneud yr holl drefniadau wrth gefn angenrheidiol er mwyn ymateb i'r risg i Etholiad 2021 yn sgil y pandemig ac felly bod angen deddfwriaeth sylfaenol.

Casgliad 1. Rydym yn cydnabod y dadleuon bod angen cyflwyno'r Bil, ac yn cydnabod bod gwneud darpariaeth ddeddfwriaethol a fydd yn galluogi gohirio Etholiad y Senedd 2021 (ac is-etholiadau'r Senedd a llywodraeth leol) am gyfnod byr yn ateb pragmatig o ystyried yr argyfwng iechyd cyhoeddus coronafeirws parhaus.

---

²⁰ Y Cyfarfod Llawn, 26 Ionawr 2021, Cofnod y Trafodion

Casgliad 2. Byddai wedi bod yn fwy dymunol dilyn esiampl Llywodraeth yr Alban a chyflwyno Bil yn llawer cynt fel bod modd craffu'n fanylach ar y materion cyfansoddiadol pwysig a geir yn y Bil a magu gwell dealltwriaeth o'r goblygiadau ymarferol.

Cymhwysedd deddfwriaethol a hawliau dynol

---

30. Mae Llywodraeth Cymru yn fodlon y byddai'r Bil o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Senedd.

31. Er mwyn i Fil fod o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Senedd, mae'n ofynnol, yn unol ag adran 108A(2)(e) o Ddeddf 2006, fod holl ddarpariaethau Bil yn gydnaws â'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol.

32. Dywedodd y Gweinidog wrthym ei bod wedi ystyried materion hawliau dynol a'i bod yn fodlon bod y Bil yn cydymffurfio â hawliau'r Confensiwn. Fodd bynnag, nid yw'r Memorandwm Esboniadol yn cyfeirio at hawliau dynol.

33. Gwyddom, yn unol ag Erthygl 3 o'r Protocol Cyntaf i'r Confensiwn, ei bod yn ofynnol cynnal etholiadau rhydd ar gyfnodau rhesymol. Gan fod yn rhaid i Lywodraeth Cymru bob amser ystyried materion hawliau dynol wrth baratoi Biliau, dylid nodi ystyriaethau o'r fath yn fanwl yn y Memorandwm Esboniadol cysylltiedig. Nid yw'r ffaith bod hwn yn Fil Brys a gyflwynir o ganlyniad i argyfwng iechyd cyhoeddus yn golygu bod llai o angen i gynnwys gwybodaeth o'r fath. Nid yw'n briodol nodi bod asesiad wedi'i gynnal ac yna peidio â nodi canlyniad yr asesiad hwnnw yn y Memorandwm Esboniadol.

34. Y tro hwn, dylai'r Memorandwm Esboniadol fod wedi cynnwys dadansoddiad o ba un a yw'r Bil yn cynnwys Erthygl 3 o'r Protocol Cyntaf ac, os felly, sut y gellir cyfiawnhau unrhyw ymyrraeth â'r hawl. Dylai'r Memorandwm Esboniadol fod wedi cynnwys manylion hefyd am y trafodaethau a gafwyd ynghylch a yw darpariaethau'r Bil yn cyffwrdd ag unrhyw rai o hawliau eraill y Confensiwn.

35. O ystyried bod asesiad o'r fath wedi'i gynnal a'i fod yn ofniad yng nghydestun pennu cymhwysedd deddfwriaethol, ni ddylai'r gwaith o'i gyhoeddi fod yn feichus.

Argymhelliad 1. Dylai'r Gweinidog gyhoeddi asesiad Llywodraeth Cymru o effaith darpariaethau'r Bil ar hawliau dynol cyn gynted â phosibl a heb fod yn hwyrach na 5 Chwefror 2021.

Etholiad 2021 (adran 1)

---

36. Mewn perthynas ag adran 1 o'r Bil, mae'r Nodiadau Esboniadol yn datgan bod adran 1 o'r Bil yn diffinio'r term "etholiad 2021". Nid yw'n dweud yn unman yn y Bil (gan gynnwys y teitl hir) mai dim ond etholiad 2021 ac is-etholiadau'r Senedd ac awdurdodau lleol yn 2021 y mae'r Bil yn ymwneud â hwy.

37. Dywedodd y Gweinidog wrth y Senedd:

"Nod y Bil hwn yw cyflwyno newidiadau dros dro mewn ymateb i'r heriau uniongyrchol a gyflwynir gan y pandemig, ac ni fwriedir iddo wneud newidiadau parhaol i'n cyfreithiau etholiadol. Dim ond yn 2021 y bydd y darpariaethau yn y Bil yn berthnasol ac ni fyddant yn cael unrhyw effaith ar etholiadau yn y dyfodol. Mae cyfraith etholiadol yn bwnc cymhleth, ac fe ddylid craffu'n drwyadl ar newidiadau parhaol yn y maes hwn."²¹

38. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog pam nad yw'r Bil yn cynnwys darpariaeth fachlud fel bod darpariaethau'r Bil sy'n ymwneud ag Etholiad 2021 yn peidio â chael effaith y diwrnod ar ôl i'r Senedd newydd gyfarfod am y tro cyntaf, ac fel bod gweddill y Bil yn peidio â chael effaith ar 5 Tachwedd 2021.

39. Dywedodd y Gweinidog wrthym nad oedd angen darpariaeth fachlud yn y Bil gan mai dim ond Etholiad 2021 y gall y Bil fod yn gymwys iddo. Dywedodd y Gweinidog hefyd y bydd Bil yn peidio â chael effaith i bob pwrpas ar ôl 5 Tachwedd 2021.

40. Nid ydym yn cytuno â'r asesiad hwn. Er enghraifft, os caiff Etholiad 2021 ei ohirio tan 5 Tachwedd, byddai adran 4 yn parhau i fod yn gymwys ar ôl 5 Tachwedd i bennu dyddiad cyfarfod cyntaf y Senedd newydd. At hynny, ac yn fwy arwyddocaol, gallai'r pŵer a ddarperir gan adran 12 o'r Bil ganiatáu i Weinidogion Cymru newid drwy reoliadau ar y dyddiad a nodir yn adran 5(3)(b) o'r Bil, sef 5 Tachwedd 2021.

41. O ystyried barn Llywodraeth Cymru (a ategwyd gan sylwadau'r Gweinidog yn ein cyfarfod) mai dim ond i Etholiad 2021 y mae'r Bil yn gymwys, ni welwn reswm dros wrthwynebu cynnwys darpariaeth fachlud yn y Bil.

Argymhelliad 2. Dylid diwygio'r Bil i'w gwneud yn glir am ba gyfnod y mae'r mesurau wrth gefn a nodir yn y Bil yn gymwys, yn benodol, i ddarparu bod y

---

²¹ Y Cyfarfod Llawn, 26 Ionawr 2021, Cofnod y Trafodion

darpariaethau sy'n ymwneud ag Etholiad 2021 yn peidio â bod yn gymwys ar y diwrnod yn dilyn cyfarfod cyntaf y Senedd newydd.

Diddymu'r Senedd gyfredol (adran 3)

---

42. Mae adran 3 yn rhagnodi y caiff y Senedd ei diddymu ar 29 Ebrill 2021, sef saith diwrnod cyn Etholiad 2021.²² Fel arall, os caiff yr etholiad ei ohirio, mae'r adran yn darparu y bydd y diddymiad yn digwydd saith diwrnod cyn unrhyw ddyddiad etholiad dilynol.

43. Nodir yn y Memorandwm Esboniadol:

“Diben [y cyfnod diddymu byrrach] yw darparu dull o alluogi'r Senedd gyfredol i ymateb, os bydd angen gwneud hynny, i'r materion iechyd y cyhoedd sy'n datblygu yn arwain at yr etholiad. Mae hefyd yn golygu bod y Senedd yn eistedd ac yn gallu pennu dyddiad ar gyfer y pŵl ar gyfer yr etholiad cyffredinol arferol os bydd angen gohirio'r etholiad”.²³

44. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog egluro pam y dewiswyd dechrau'r diddymiad ar 29 Ebrill 2021.

45. Dywedodd y Gweinidog wrthym y byddai cyfnod diddymu byrrach yn galluogi'r Senedd bresennol i gael amser ychwanegol i ystyried is-ddeddfwriaeth frys y gallai fod ei hangen i fynd i'r afael â phandemig parhaus y coronafeirws. Dywedodd y Gweinidog hefyd fod angen yr amser ychwanegol er mwyn rhoi cyfle i'r Senedd bresennol ddefnyddio'r pwerau yn adran 5 o'r Bil i ohirio Etholiad 2021, pe bai angen y pŵer hwnnw.

Pŵer i ohirio Etholiad 2021 am hyd at 6 mis (adran 5)

---

46. Mae adran 5 o'r Bil yn darparu y caiff y Prif Weinidog gynnig i'r Llywydd y caiff Etholiad 2021 ei ohirio am reswm sy'n ymwneud â'r coronafeirws os yw'r Prif Weinidog “yn ystyried ei bod yn angenrheidiol neu'n briodol gwneud hynny”.

47. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog esbonio pam y nodir y caiff y Prif Weinidog gynnig gohirio'r etholiad pan fydd o'r farn ei bod yn “angenrheidiol neu'n briodol” gwneud hynny, yn hytrach na dim ond pan fydd hynny'n “angenrheidiol”?

---

²²Mae adran 2 o'r Bil yn datgymhwyso darpariaethau o dan Ddeddf 2006 sy'n pennu cyfnod diddymu arferol y Senedd a dyddiad cyfarfod cyntaf y Senedd ar ôl etholiad.

²³Y Memorandwm Esboniadol, paragraff 23

48. Dywedodd y Gweinidog wrthym fod y geiriad hwn yn dilyn y dull a fabwysiadwyd ym Mesur Etholiad Cyffredinol yr Alban (Coronafeirws) (Deddf 2021 erbyn hyn).

49. Dywedodd y Gweinidog hefyd y byddai rhesymau 'angenrheidiol' wedi'u cysylltu'n bendant â thystiolaeth iechyd y cyhoedd, a thra byddai rhesymau 'priodol' yn ymwneud â'r pandemig, gallent fod yn bethau fel peidio â chael y nifer ofynnol o staff i gynnal etholiad.

50. Yn ein barn ni, byddai peidio â chael y nifer ofynnol o staff i gefnogi'r gwaith o gynnal Etholiad 2021 yn ddigonol, yn ddigon o reswm i'w gwneud yn angenrheidiol gohirio'r etholiad. Nid ydym wedi ein hargyhoeddi bod angen y gair "priodol" yn adran 5(1).

Argymhelliad 3. Dylid diwygio'r Bil i ddileu "neu'n briodol" o adran 5(1).

51. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog a yw'n disgwyl y bydd y Prif Weinidog yn ymgynghori ag eraill, fel y Comisiwn Etholiadol a'r Prif Swyddog Meddygol, cyn cynnig gohiriad ac, os felly, pam na chafodd dyletswydd i ymgynghori ei chynnwys ar wyneb y Bil.

52. Dywedodd y Gweinidog wrthym nad oedd yn gweld angen am ddyletswydd o'r fath gan fod Llywodraeth Cymru eisoes wedi mabwysiadu dull partneriaeth o fynd i'r afael â materion yn ymwneud ag Etholiad 2021 a'i bod wedi bod yn gweithio'n agos gyda'r Comisiwn Etholiadol, Swyddogion Canlyniadau a'r Prif Swyddog Meddygol.

53. Er bod y dull hwn o weithio'n agos ac yn rhagweithiol i'w groesawu, ni welwn unrhyw reswm pam y dylai hyn olygu na ddylai fod yn ofynnol yn ôl y gyfraith i Lywodraeth Cymru ymgynghori â phersonau o'r fath a allai gynorthwyo'r Prif Weinidog cyn iddo gynnig gohirio o dan adran 5(1). Yn ein barn ni, mae'n bwysig bod y cyhoedd yn cael gwybod pwy yr ymgynghorir â hwy ynghylch newidiadau posibl i ddyddiad etholiad democrataidd.

Argymhelliad 4. Dylid diwygio'r Bil fel bod yn rhaid i'r Prif Weinidog ymgynghori â'r Comisiwn Etholiadol, y Prif Swyddog Meddygol, ac unrhyw bersonau eraill yr ystyrir eu bod yn briodol, cyn arfer y pŵer yn adran 5(1) o'r Bil.

54. Ar yr amod nad yw'r Senedd wedi'i diddymu, caiff y Llywydd ohirio Etholiad 2021 i'r dyddiad cynharaf yr ystyrir ei fod yn rhesymol ymarferol.²⁴

55. Dywedodd y Gweinidog wrth y Senedd:

"Mater i'r Llywydd fydd cynnig dyddiad ar gyfer y bleidlais os bydd cynnig gan y Prif Weinidog i'w ohirio. Rhaid i'r dyddiad newydd a bennir ar gyfer yr etholiad fod o fewn chwe mis i 6 Mai ac mae angen cymeradwyaeth y Senedd drwy fwyafrif o ddwy ran o dair o gyfanswm seddi'r Senedd."²⁵

56. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog nodi sut y bydd adrannau 5(1), 5(2) a 5(3) o'r Bil yn gweithio'n ymarferol

57. Cadarnhaodd y Gweinidog wrthym fod gan y Llywydd ddisgresiwn llwyr o ran penderfynu cyflwyno cynnig sy'n gofyn am gymeradwyaeth y Senedd i bennu diwrnod newydd ar gyfer Etholiad 2021. Cadarnhaodd y Gweinidog hefyd, er bod y gofyniad bod mwyafrif o ddwy ran o dair yn pleidleisio o blaid dyddiad newydd yn rhwystr fwriadol heriol i'w goresgyn, y gallai fod sefyllfa ddiddatrys rhwng y Llywydd a'r Senedd pe na bai 40 o Aelodau'r Senedd yn cytuno â'r dyddiad a gynigir. Dywedodd y Gweinidog nad oedd am i Etholiad 2021 gael ei symud i ddyddiad arall heb fod mwyafrif helaeth o blaid y dyddiad hwnnw.

58. Os na ellir cytuno ar ddyddiad hwyrach ar gyfer yr etholiad, byddai Etholiad 2021 yn mynd yn ei flaen ar 6 Mai.

59. Cyn gynted â phosibl ar ôl i ddyddiad newydd gael ei bennu, ac yn unol ag adran 5(4)(b), rhaid i'r Llywydd osod datganiad gerbron y Senedd yn cadarnhau'r dyddiad newydd a'r rheswm dros arfer y pŵer gohirio.

60. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog pam nad yw'n ofynnol, yn yr un modd, i'r Prif Weinidog wneud datganiad sy'n rhoi'r rhesymau dros gynnig gohirio'r etholiad yn y lle cyntaf, i helpu o ran tryloywder ac i alluogi'r Llywydd a'r Aelodau i wneud penderfyniadau gwybodus.

61. Dywedodd y Gweinidog wrthym fod gofyniad ar y sawl sy'n gwneud y penderfyniad, h.y. y Llywydd, ond awgrymodd y byddai'r Prif Weinidog bron yn sicr

---

²⁴Mae adran 2 o'r Bil yn darparu bod dyddiad statudol yr etholiad yn Neddf 2006 (6 Mai 2021) yn ddarostyngedig i'r pŵer o dan adran 5 o'r Bil i ohirio'r etholiad am hyd at 6 mis.

²⁵Y Cyfarfod Llawn, 26 Ionawr 2021, Cofnod y Trafodion

o gyhoeddi datganiad ac i ddweud wrth bobl ei fod wedi gwneud cynnig i'r Llywydd.

62. Mae adran 5(6) o'r Bil yn darparu bod modd i bŵer y Prif Weinidog i gynnig gohirio'r etholiad o dan adran 5(1) o'r Bil a phŵer y Llywydd o dan adran 5(2) i bennu dyddiad etholiad newydd gael eu harfer fwy nag unwaith. Ar bob achlysur, ni chaiff unrhyw ddyddiad newydd ei bennu fod yn hwyrach na 5 Tachwedd 2021. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog egluro pam y mae'r Bil yn cynnwys darpariaeth sy'n caniatáu i'r etholiad gael ei ohirio sawl gwaith.

63. Dywedodd y Gweinidog wrthym mai'r canlyniad gorau posibl fyddai peidio â gohirio Etholiad 2021 o gwbl, ond bod angen y pwerau wrth gefn oherwydd yr ansicrwydd ynghylch y pandemig parhaus. Roedd y Gweinidog yn derbyn hefyd y byddai'n anodd rheoli sawl achos o ohirio.

64. Yn gyffredinol, nid ydym o'r farn bod geiriad adrannau 5(2), 5(3) neu 5(4) yn glir oherwydd nad yw union drefn y camau a fyddai'n arwain at ohirio etholiad yn glir iawn o ddarllen y darpariaethau hyn, yn enwedig oherwydd y defnydd o "caiff" yn adran 5(2).

65. Hyd ag y deallwn ni, mae gan y Llywydd ddisgresiwn, o dan adran 5 o'r Bil, i gynnig dyddiad ar gyfer pŵl wedi'i ohirio, ond dim ond ar ôl i uwchfwyafrif o Aelodau bleidleisio o blaid y dyddiad hwnnw o dan adran 5(2)(a) y caiff y dyddiad 'ei bennu'.

66. Ar sail hynny:

- I ba raddau, os o gwbl, y mae modd i Aelodau o'r Senedd ddiwygio cynnig gan y Llywydd yn cynnig dyddiad penodedig wedi'i ohirio ar gyfer yr etholiad?
- Os na fydd uwchfwyafrif o'r Senedd yn pleidleisio o blaid dyddiad a gynigir gan y Llywydd, a all y Llywydd gyflwyno cynnig dilynol yn cynnig dyddiad arall a cheisio cymeradwyaeth y Senedd ar gyfer y dyddiad newydd?
- Os felly, a fyddai angen i'r Prif Weinidog wneud cynnig newydd o dan adran 5(1) o'r Bil cyn y gallai hyn ddigwydd, neu a allai'r Llywydd, mewn theori, gyflwyno nifer o ddyddiadau tan fod uwchfwyafrif o Aelodau o'r Senedd yn cymeradwyo un?

- O dan adran 5 o'r Bil, a all y Llywydd bennu dyddiad ar gyfer etholiad wedi'i ohirio, ac eithrio un a gymeradwywyd yn benodol gan uwchfyafrif o'r Senedd?

67. Byddai'n well gennym pe bai dyddiad Etholiad 2021, o gael ei ohirio o ganlyniad i'r pandemig, yn cael ei gymeradwyo gan y Senedd, gyda'r Llywydd yn cyflawni'r rôl o roi'r penderfyniad hwnnw ar waith.

Argymhelliad 5. Dylai'r Gweinidog egluro yn ystod y ddadl Cyfnod 1, oblygiadau'r ffordd y mae adrannau 5(2), 5(3), 5(4) a 5(6) o'r Bil wedi'u drafftio drwy gadarnhau'r hyn a ddeallwn, fel y nodir ym mharagraff 65, a mynd i'r afael â phob un o'r cwestiynau ym mharagraff 66.

68. Er ein bod yn derbyn y rhesymu pragmatig dros y pwerau yn adran 5, credwn fod angen gwneud unrhyw benderfyniad o'r fath i ohirio Etholiad 2021 cyn gynted â phosibl.

Pŵer pellach i amrywio dyddiad Etholiad 2021 (adran 6)

---

69. Mae adran 6 yn darparu y caiff y Llywydd amrywio dyddiad etholiad a ohiriwyd o dan adran 5 i'w gynnal fis yn gynharach neu fis yn ddiweddarach na'r dyddiad sydd newydd ei bennu, ar yr amod nad yw'n hwyrach na 5 Tachwedd 2021. Mae hyn yn adlewyrchu pŵer presennol y Llywydd i gynnal etholiad fis yn gynharach neu'n ddiweddarach na 6 Mai 2021 o dan adran 4 o Ddeddf 2006, ond yng nghyd-destun etholiad wedi'i ohirio.

70. Nid oes rhaid i amrywiad o dan adran 6 fod yn gysylltiedig â'r coronafeirws, ac ni fydd yn rhaid i'r Llywydd geisio cymeradwyaeth ar gyfer amrywiad o'r fath drwy bleidlais yn y Senedd.

71. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog esbonio pam yr ystyrir ei bod yn briodol cynnwys pŵer adran 6 i amrywio dyddiad Etholiad 2021 ymhellach, o gofio'r ffaith y gallai hynny alluogi'r Llywydd i ddiystyru penderfyniad dwy ran o dair o Aelodau o'r Senedd i bennu dyddiad penodol ar gyfer etholiad wedi'i ohirio.

72. Dywedodd y Gweinidog wrthym fod y pŵer hwn yn cadw'r pŵer presennol yn adran 4 o Ddeddf 2006 ac mai'r bwriad oedd caniatáu ar gyfer 'trychinebau cydamserol'. O dan amgylchiadau o'r fath, gallai fod angen gohirio Etholiad 2021 am reswm nad yw'n uniongyrchol gysylltiedig â'r corafeirws.

73. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog hefyd a oedd o'r farn ei bod yn bosibl yn ymarferol cynnal etholiad fis yn gynnar neu ei ohirio am fis.

74. Cydnabu'r Gweinidog mai dim ond o dan yr amgylchiadau mwyaf eithriadol y câi'r pŵer hwn ei ddefnyddio. Dywedodd y Gweinidog hefyd y byddai'n rhaid arfer y pŵer mewn ymgynghoriad â Swyddogion Canlyniadau.

75. O ystyried y gellid defnyddio'r pŵer hwn mewn amgylchiadau nad ydynt yn gysylltiedig â'r pandemig ac y byddai hynny'n diystyru dyddiad y bleidlais fel y cytunwyd gan o leiaf 40 o Aelodau, credwn y dylai fod yn ofynnol i'r Llywydd gyhoeddi datganiad yn esbonio'r rhesymau dros ei phenderfyniad.

Argymhelliad 6. Dylid diwygio Adran 6 o'r Bil i gynnwys gofyniad bod y Llywydd yn gwneud datganiad yn cadarnhau'r diwrnod a bennwyd ar gyfer cynnal y bleidlais ac yn esbonio pam yr oedd angen amrywio'r dyddiad a bennwyd yn flaenorol o dan adran 5.

76. Os bydd y Llywydd yn cynnig amrywio ddyddiad yr etholiad ymhellach o dan adran 6(2) o'r Bil, mae adran 6(4) o'r Bil yn darparu y caiff ei Mawrhydi, drwy broclamasuwn brenhinol, ddiddymu'r Senedd a'i gwneud yn ofynnol i'r bleidlais gael ei chynnal ar y diwrnod a gynigiwyd gan y Llywydd.²⁶ Nid yw'r Bil yn nodi rhagor o fanylion ynghylch sut y byddai gwneud proclamasuwn yn gweithio'n ymarferol.

77. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog roi rhagor o fanylion am ffurf y proclamasuwn brenhinol a'r drefn o ran ei baratoi a'i gyhoeddi. Gwnaethom hefyd ofyn iddi a oes angen deddfwriaeth bellach i ymdrin â'r materion hyn er mwyn sicrhau bod adran 6 o'r Bil yn effeithiol.

78. Esboniodd y Gweinidog y bydd Gorchymyn yn y Cyfrin Gyngor yn cael ei wneud o dan adran 116 o Ddeddf 2006 ar 10 Chwefror 2021.²⁷ Dywedodd y Gweinidog y bydd y Gorchymyn yn cynnwys ffurfeiriad a phroses ar gyfer proclamasuynau i'w gwneud o dan adrannau 4 a 5 o Ddeddf 2006 a'r cynnig yw y byddai'r ffurfeiriad a'r broses hyn yn cael eu defnyddio fel cysail neu dempled ar gyfer proclamasuwn a wneir o dan adran 6 o'r Bil.

79. Nodwn na fydd y Gorchymyn newydd yn y Cyfrin Gyngor yn gymwys, mewn gwirionedd, i bŵer y Llywydd i geisio gohirio etholiad drwy gyhoeddi proclamasuwn brenhinol o dan adran 6 o'r Bil. Felly, os na ddarperir ffurfeiriad a phroses ffurfiol yn benodol ar gyfer cyhoeddi proclamasuwn brenhinol o dan adran

---

²⁶Mae adran 2 o'r Bil yn datgymhwyso'r terfyn amser statudol ar gyfer cyfarfod cyntaf y Senedd os caiff dyddiad yr etholiad ei amrywio drwy Broclamasuwn Brenhinol.

²⁷ Cyfeiriodd y Gweinidog at hyn yn y cyfarfod fel Gorchymyn Senedd Cymru (Breinlythyrau a Phroclamasuynau) 2021

6 o'r Bil, mae'n bosibl na fyddai modd i'r Llywydd ddefnyddio'r pŵer o dan adran 6.

Argymhelliad 7. Dylai'r Gweinidog esbonio i'r Aelodau yn ystod y ddadl Cyfnod 1 pa fesurau sydd i'w rhoi ar waith i ddarparu'n benodol ar gyfer ffurf y proclamasiwn brenhinol o dan adran 6 o'r Bil a'r drefn o ran ei baratoi a'i gyhoeddi, er mwyn sicrhau bod y Llywydd yn gallu arfer y pŵer yn llawn o dan adran 6.

Dyddiad y cyfarfod cyntaf ar ôl Etholiad 2021 (adran 4)

80. Mae adran 4 yn darparu bod yn rhaid i'r Senedd gyfarfod cyn pen 21 diwrnod calendr ar ôl cynnal Etholiad 2021. Mae hyn yn gymwys pa un a gynhelir Etholiad 2021 yn ôl y bwriad neu pha un a gaiff ei ohirio. O dan y trefniadau presennol, mae'n rhaid i'r Senedd gyfarfod o fewn pedwar diwrnod ar ddeg i Etholiad 2021 (ac eithrio dydd Sadwrn, dydd Sul a gwyliau banc).

81. Heb y Bil, pe bai'r Etholiad yn cael ei gynnal yn ôl y bwriad ar 6 Mai 2021, byddai'n rhaid i'r Senedd gyfarfod erbyn 26 Mai 2021. O dan adran 4 o'r Bil, pe bai Etholiad 2021 yn cael ei gynnal yn ôl y bwriad ar 6 Mai 2021, byddai'n rhaid i'r Senedd gyfarfod erbyn 27 Mai 2021.

82. Felly, yn y rhan fwyaf o amgylchiadau, mae'r Bil yn darparu diwrnod ychwanegol cyn bod rhaid i'r Senedd gyfarfod o dan y trefniadau presennol. Nodir yn y Memorandwm Esboniadol:

"Diben yr estyniad hwn yw rhoi rhywfaint o hyblygrwydd i ddarparu ar gyfer gohiriad posibl wrth gyfrif pleidleisiau, cadarnhau canlyniadau ac ethol Aelodau..."²⁸

83. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog pam yr ystyrir bod angen estyniad 24 awr a beth oedd y dystiolaeth wrth wraidd y penderfyniad hwn. Wrth wneud hynny, gwnaethom nodi'r cyfeiriad ym mharagraff 26 o'r Memorandwm Esboniadol at yr ymgynghoriad a gynhaliwyd â Swyddogion Canlyniadau.

84. Dywedodd y Gweinidog wrthym fod Llywodraeth Cymru yn ymgynghori â Swyddogion Canlyniadau ynghylch nifer o faterion ymarferol a allai ddod i'r fei o ganlyniad i ddiffyg hyblygrwydd staff neu fesurau cadw pellter cymdeithasol mewn neuaddau cyfrif, er enghraifft. Awgrymodd y Gweinidog hefyd na fyddai'r pleidleisiau ar gyfer seddi etholaethol yn cael eu cyfrif tan y bore ar ôl diwrnod yr

²⁸Y Memorandwm Esboniadol, paragraff 26

etholiad, a bod neuaddau cyfrif mewn nifer o etholaethau yn debygol o gyfrif y pleidleisiau yn eu tro yn hytrach nag ar yr un pryd. Yn sgil hynny, 24 awr oedd yr amcangyfrif gorau o'r amser ychwanegol y gallai fod ei angen.

Pwerau i ohirio is-etholiadau'r Senedd ac awdurdodau lleol (adrannau 7 ac 8)

---

85. Mae adran 7 yn galluogi gohirio is-etholiadau ar gyfer seddau etholaethol y Senedd sy'n dod yn wag ar ôl 6 Mai 2021. Mae'r adran yn rhoi pŵer i'r Llywydd ohirio is-etholiadau o'r fath i'r diwrnod cynharaf yr ystyrir ei fod yn rhesymol ymarferol, ar ôl ymgynghori â Gweinidogion Cymru.²⁹ Gellir arfer y pŵer fwy nag unwaith, ond ni ellir ei ddefnyddio i bennu dyddiad ar ôl 5 Tachwedd 2021.

86. Nid oes rhaid i ohiriad o dan adran 7 o'r Bil ymwneud â'r corafeirws, er bod y Memorandwm Esboniadol yn awgrymu y byddai'r pŵer yn cael ei ddefnyddio i ymateb i bandemig iechyd y cyhoedd.³⁰

87. Mae adran 8 o'r Bil yn cynnwys pŵer gwneud rheoliadau sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i ohirio is-etholiadau llywodraeth leol sy'n digwydd rhwng 6 Mai 2021 a 5 Tachwedd 2021.

88. Diffinnir is-etholiad llywodraeth leol fel etholiad i lenwi swydd cynghorydd sy'n digwydd dod yn wag mewn cyngor sir, cyngor bwrdeistref sirol neu gyngor cymuned yng Nghymru, y bwriedir ei gynnal rhwng 6 Mai 2021 a 5 Tachwedd 2021.

89. Er bod y Memorandwm Esboniadol yn nodi y bwriedir i'r pŵer yn adran 8 gael ei ddefnyddio pan na fyddai sefyllfa iechyd y cyhoedd yn caniatáu ar gyfer cynnal is-etholiadau llywodraeth leol yn ddiogel,³¹ nid oes rhaid i ohiriad o dan adran 8 fod yn gysylltiedig â phandemig y coronafeirws.

90. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog pam nad oedd y pwerau hyn wedi'u cysylltu'n uniongyrchol â'r corafeirws. Dywedodd y Gweinidog fod cynsail wedi'i sefydlu gan *Ddeddf Coronafeirws 2020* ac, er nad yw'n ofynnol, y disgwyliad yw y byddai unrhyw ohiriad o'r fath yn gysylltiedig â'r corafeirws. Nododd y Gweinidog hefyd fod Llywodraeth Cymru am gael rhywfaint o hyblygrwydd, yn enwedig i reoli materion sy'n ymwneud â gweinyddu etholiadau.

---

²⁹Mae adran 2 o'r Bil yn gwneud y darpariaethau ar seddau etholaethol gwag y Senedd yn Neddf 2006 yn ddarostyngedig i adran 7 o'r Bil, sy'n grymuso'r Llywydd i ohirio is-etholiadau.

³⁰Y Memorandwm Esboniadol, paragraff 38

³¹Y Memorandwm Esboniadol, paragraff 39

91. Gellir arfer y pŵer i wneud rheoliadau o dan adran 8 fwy nag unwaith mewn perthynas ag unrhyw is-etholiad awdurdod lleol. Gall Rheoliadau o'r fath ddiwygio, addasu, diddymu neu ddirymu unrhyw ddeddfiad ac maent yn ddarostyngedig i'r weithdrefn graffu negyddol yn y Senedd. Felly, pŵer Harri VIII yw'r pŵer hwn i wneud rheoliadau gan ei fod yn caniatáu diwygio deddfwriaeth sylfaenol.

92. Nodir yn y Memorandwm Esboniadol:

" Ni fyddai modd defnyddio'r pŵer hwn i bennu dyddiad ar gyfer pŵl mewn is-etholiad a gynhelir ar ôl 5 Tachwedd 2021. Mae'r pŵer hwn yn galluogi i ddarpariaeth ôl-weithredol gael ei gwneud mewn perthynas ag is-etholiadau llywodraeth leol, dull sy'n gyson â'r hyn a nodir yn adran 68 o Ddeddf Coronafeirws 2020."³²

93. Mae'r Memorandwm Esboniadol yn cyfiawnhau'r rhesymau dros ddefnyddio'r weithdrefn negyddol fel a ganlyn:

"I ymateb i'r pandemig sy'n datblygu i alluogi i ddyddiad pŵl mewn is-etholiad gael ei ohirio pe bai gwneud hynny yn angenrheidiol am resymau iechyd y cyhoedd er mwyn cynnal y pŵl yn ddiogel."³³

94. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog pam yr oedd y weithdrefn negyddol yn briodol ar gyfer rheoliadau o'r fath a nododd fod angen arfer y pŵer yn gyflym.

95. Mae'n bosibl y gellid arfer y pwerau hyn ar ôl Etholiad 2021 ac maent yn bwerau cyffredinol iawn, fel y gellid eu defnyddio i gynnwys y pŵer i ddiwygio, addasu, diddymu neu ddirymu unrhyw Ddeddf.

96. Fel egwyddor gyffredinol, nid ydym o'r farn ei bod yn briodol diwygio deddfwriaeth sylfaenol drwy gyfrwng y weithdrefn negyddol. Ni chawsom ein hargyhoeddi gan resymeg y Gweinidog dros wyro oddi wrth yr egwyddor hon, yn enwedig pan ellid defnyddio'r pwerau i ddiwygio'r Bil hwn pe bai'n dod yn Ddeddf.

Argymhelliad 8. Dylid diwygio'r Bil fel bod y weithdrefn gwneud cadarnhaol yn gymwys pan ddefnyddir y pŵer i wneud rheoliadau yn adran 8 i ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol.

---

³²Y Memorandwm Esboniadol, tudalen 20, Tabl 5

³³Y Memorandwm Esboniadol, tudalen 19, Tabl 5

Addasu Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007 (adran 10)

- 97.** Mae adran 10 yn gwneud nifer o addasiadau i Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007, fel y'i diwygiwyd ("Gorchymyn 2007") at ddibenion Etholiad 2021 yn unig. Mae'r rhain yn cynnwys addasiadau i bennu pryd y daw person yn "ymgeisydd" yn sgil y cyfnod diddymu byrrach a gynigir gan y Bil, ac i ddarparu ar gyfer trefniadau papurau enwebu a phleidleisio drwy ddirprwy, fel yr argymhellodd y Grŵp Cynllunio Etholiadau.
- 98.** O ran dull Llywodraeth Cymru o ddeddfu, mae'r Pwyllgor yn nodi, er y gwneir addasiadau at ddibenion Etholiad 2021 i is-ddeddfwriaeth a wneir gan adran 10 o'r Bil, mae diwygiadau sy'n ymwneud ag is-etholiadau awdurdodau lleol yn cael eu gwneud i ddarnau eraill o is-ddeddfwriaeth drwy reoliadau fel Rheoliadau Llywodraeth Leol (Coronafeirws) (Gohirio Etholiadau) (Diwygiadau Amrywiol (Cymru) 2021.
- 99.** Mae adran 10(3) o'r Bil yn addasu Gorchymyn 2007 i'r perwyl y daw'r holl bobl sy'n sefyll etholiad i'r Senedd yn ymgeiswyr ar 7 Ebrill 2021. Bydd hyn yn wir pa un a yw Etholiad 2021 yn cael ei gynnal ar 6 Mai neu'n cael ei ohirio tan ddyddiad diweddarach (o dan adran 5 neu adran 6 o'r Bil). Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog gadarnhau sut y bwriedir i hyn weithio'n ymarferol, yn enwedig o safbwynt gwariant etholiadol a chyfyngiadau darlledu, ac os caiff yr etholiad ei ohirio, a oes disgwyl y bydd rhagor o ddeddfwriaeth i ymdrin â chyfnod ymgeisyddiaeth estynedig.
- 100.** Dywedodd y Gweinidog wrthym fod trafodaethau â Chomisiwn y Senedd ynghylch materion sy'n cynnwys Cod Ymddygiad yr Aelodau a gwariant etholiadol yn parhau, ac na ddarperir ar gyfer unrhyw newidiadau ar wyneb y Bil gan y bydd y newidiadau hynny'n dibynnu ar ddyddiad yr etholiad.
- 101.** Dywedodd y Gweinidog, os caiff Etholiad 2021 ei ohirio, y bydd yn rhaid i Lywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth i ddatrys yr anawsterau o ran gwariant etholiadol. O ran natur y ddeddfwriaeth honno, dywedodd y Gweinidog wrthym y gallai fod angen newidiadau gwahanol pe bai'r etholiad yn cael ei ohirio am fis (er enghraifft) na phe bai'n cael ei ohirio tan y dyddiad hwyaf posibl.
- 102.** Mae adran 13 o Ddeddf 2006 eisoes yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ar gyfer etholiadau drwy Orchymyn. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog pam nad oedd y pwerau hyn yn cael eu defnyddio i wneud yr holl newidiadau angenrheidiol i Orchymyn 2007.

103. Dywedodd y Gweinidog fod y newidiadau parhaol i Orchymyn 2007 wedi'u gwneud gan Orchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020, y cytunodd y Senedd arno cyn y Nadolig, tra bod y newidiadau dros dro at ddibenion Etholiad 2021 wedi'u cynnwys ar wyneb y Bil i'w gwneud yn fwy hygyrch.

Pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol a darpariaeth drosiannol (adran 12)

---

104. Mae adran 12 o'r Bil yn rhoi pŵer eang i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i wneud darpariaethau atodol, cysylltiedig, canlyniadol neu drosiannol. Felly, pŵer Harri VIII yw'r pŵer hwn i wneud rheoliadau gan ei fod yn caniatáu diwygio deddfwriaeth sylfaenol.

105. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog pam y mae angen y pŵer hwn yn adran 12 ynghyd â'r pŵer yn adran 13 o Ddeddf 2006, sydd eisoes yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ar gyfer etholiadau drwy Orchymyn yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.

106. Dywedodd y Gweinidog wrthym fod y pŵer presennol yn adran 13 o Ddeddf 2006 yn gyfyngedig a bod angen y pŵer o dan adran 12 o'r Bil er mwyn ymdrin â phob posibilrwydd a allai godi.

107. Caiff Gweinidogion Cymru ddefnyddio'r pŵer gwneud rheoliadau yn adran 12 os byddant o'r farn ei bod yn angenrheidiol neu'n briodol at ddibenion unrhyw ddarpariaeth yn y Bil, o ganlyniad i unrhyw ddarpariaeth ynddo neu er mwyn rhoi effaith lawn i unrhyw ddarpariaeth ynddo.

108. Caiff rheoliadau o dan adran 12:

- wneud darpariaeth ôl-weithredol mewn perthynas ag is-etholiad awdurdod lleol (o fewn yr ystyr a roddir gan adran 8(2));
- diwygio, addasu, diddymu neu ddirymu unrhyw ddeddfiad;

ac maent yn ddarostyngedig i'r weithdrefn graffu negyddol yn y Senedd.

109. Nodir yn y Memorandwm Esboniadol:

"Er bod y Bil yn ceisio mynd i'r afael â materion yn ymwneud â'r etholiad cyffredinol a all godi o ganlyniad i'r pandemig, gall y sefyllfa sy'n symud yn gyflym arwain at broblemau na fyddai neb wedi'u rhagweld ond sydd angen deddfwriaeth i'w datrys. Gall gohirio'r pŵl arwain at ganlyniadau ymarferol, megis ernes ymgeiswyr a phleidleisiau

a gaiff eu dinistrio yn y post, ac is-ddeddfwriaeth fyddai orau i ymdrin â hynny."³⁴

110. Mae'r Memorandwm Esboniadol yn cyfiawnhau'r rhesymau dros ddefnyddio'r weithdrefn negyddol fel a ganlyn:

"Byddai'r pwerau hyn ond yn ymwneud â diben y Bil neu â gweithredu'r Bil yn llawn .

Bydd angen cymryd camau cyflym mewn perthynas â thestun y Bil."³⁵

111. Gwnaethom holi'r Gweinidog pam y mae adran 12 o'r Bil yn darparu pŵer Harri'r VIII sy'n ddarostyngedig i'r weithdrefn negyddol, yn enwedig gan fod modd defnyddio pŵer o'r fath i wneud darpariaeth ôl-weithredol, i ddirymu deddfwriaeth sylfaenol ac i addasu'r ddeddfwriaeth hon (os caiff ei phasio). Wrth ateb, cydnabu'r Gweinidog y byddai fel arfer yn cytuno â'r weithdrefn gadarnhaol wrth arfer pwerau Harri VIII ond dywedodd fod hwn yn gyfnod eithriadol a'i bod yn hollbwysig gweithredu'n gyflym.

112. Rydym yn cydnabod y gall fod angen gweithredu'n gyflym. Fodd bynnag, mae rheoliadau a wnaed mewn ymateb i bandemig y coronafeirws wedi'u gwneud yn gyflym hefyd ond nid yw hynny wedi golygu bod angen defnyddio'r weithdrefn negyddol. Nodwn hefyd y gallai'r rheoliadau hyn ddiwygio'r Bil hwn ei hun pe bai'n dod yn Ddeddf. At hynny, mae'n bosibl y gellid gwneud rheoliadau o'r fath yn ystod unrhyw doriad cyn y diddymiad; o dan amgylchiadau o'r fath, efallai na fydd yn bosibl cyflwyno cynnig i ddirymu tan ar ôl i Etholiad 2021 gael ei gynnal. Er bod senario o'r fath yn annhebygol, dylid parhau i sicrhau cydbwysedd o ran pŵer gweithredol. Credwn y byddai'n briodol defnyddio gweithdrefn gwneud cadarnhaol pan fo rheoliadau o dan adran 12 yn gwneud diwygiadau i ddeddfwriaeth sylfaenol (gan gynnwys y Bil hwn pe bai'n dod yn Ddeddf).

Argymhelliad 9. Dylid diwygio'r Bil fel bod rheoliadau a wneir o dan adran 12 sy'n diwygio deddfwriaeth sylfaenol yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gwneud cadarnhaol.

---

³⁴Y Memorandwm Esboniadol, tudalen 20, Tabl 5

³⁵Y Memorandwm Esboniadol, tudalen 20, Tabl 5

Pleidleisio drwy'r post

---

113. Nodir yn y Memorandwm Esboniadol y "trefnir gweithgareddau hyrwyddo i annog pleidleiswyr i ddefnyddio ...pleidleisio drwy'r post" a bod y "mesurau hyn yn cael eu rhoi ar waith drwy ddulliau anneddfwriaethol".³⁶

114. Gwnaethom ofyn i'r Gweinidog esbonio pam y mae Llywodraeth Cymru wedi penderfynu nad oes angen darpariaethau deddfwriaethol wrth gefn ar gyfer pleidleisio drwy'r post yn y Bil.

115. Dywedodd y Gweinidog fod Llywodraeth Cymru o'r farn y byddai'n anymarferol cynnal Etholiad 2021 drwy'r post yn unig gan fod Llywodraeth y DU, yn dilyn ymgynghoriad, wedi gwrthod ystyried y mesur ar gyfer etholiad Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddau y bwriedir eu cynnal ar yr un diwrnod.

116. Cadarnhaodd y Gweinidog fod nifer o faterion yn ymwneud â threfniadau pleidleisio drwy'r post yn dal i gael eu trafod â Swyddogion Canlyniadau. Yn benodol, dywedodd y Gweinidog fod gweinyddwyr etholiadol yn pryderu am ymarferoldeb gweinyddu nifer fawr o geisiadau am bleidlais drwy'r post ar y diwrnod olaf y caniateir ceisiadau o'r fath.

117. Dywedodd y Gweinidog nad oedd wedi diystyru gwneud mân ddiwygiadau i'r Bil yng Nghyfnod 2 pe bai eu hangen o ran gweinyddu'r bleidlais bost.

Argymhelliad 10. Dylai'r Gweinidog gadarnhau i'r Aelodau yn ystod y ddadl Cyfnod 1 pa fath o welliannau y gallai Llywodraeth Cymru fod yn eu cyflwyno yng Nghyfnod 2 mewn perthynas â threfniadau wrth gefn ar gyfer pleidleisio drwy'r post.

Pleidleisio cynnar

---

118. Dywedodd y Gweinidog wrth y Senedd y byddai hi a'i chyd-Weinidogion "wedi hoffi cyflwyno darpariaethau ar gyfer pleidleisio cynnar er mwyn rhoi mwy o ddewis i bobl o ran pryd i bleidleisio'n bersonol, ond rydym wedi derbyn cyngor y gymuned etholiadol y bydd etholiad y Senedd, fel y mae pethau, [...] ni ellir cyflawni hyn ar gyfer 6 Mai", ond y byddant yn "parhau i adolygu pleidleisio cynnar os caiff yr etholiad ei ohirio", ac felly y bydd Llywodraeth Cymru efallai'n "dychwelyd at hyn yng Nghyfnod 2".³⁷

---

³⁶Y Memorandwm Esboniadol, paragraff 65

³⁷ Y Cyfarfod Llawn, 26 Ionawr 2021, Cofnod y Trafodion

119. Gofynnwyd i'r Gweinidog egluro pam nad yw'r Bil fel y'i cyflwynwyd yn cynnwys darpariaeth ar gyfer pleidleisio cynnar.

120. Cadarnhaodd y Gweinidog fod Llywodraeth y DU wedi gwrthod ystyried pleidleisio cynnar ar gyfer etholiad Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddu, a gynhelir ar yr un pryd, ac nad oedd hi'n werth ystyried y broses gymhleth o gynnig pleidleisio cynnar ar gyfer un etholiad ac nid y llall. Fodd bynnag, dywedodd y Gweinidog pe bai angen gohirio Etholiad 2021 o 6 Mai a'i bod yn bosibl cynnal etholiad y Senedd ac etholiad Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddu ar ddiwrnodau ar wahân, yna byddai Llywodraeth Cymru yn ystyried y posibilrwydd o bleidleisio'n gynnar.

121. O dan amgylchiadau o'r fath, gwnaethom ofyn i'r Gweinidog egluro sut y byddai'r ddarpariaeth ar gyfer pleidleisio cynnar yn debyg o gael ei strwythuro'n ymarferol.

122. Dywedodd y Gweinidog fod union natur y drefn bleidleisio cynnar yn dal i gael ei thrafod â Swyddogion Canlyniadau. Fodd bynnag, cadarnhaodd y Gweinidog fod pleidleisio dros sawl diwrnod yn cael ei drafod, gan ystyried asesiadau o'r effaith ar gydraddoldeb, mynediad i bobl anabl a chapasiti Swyddfeydd Canlyniadau o ran staff.

Argymhelliad 11. Dylai'r Gweinidog gadarnhau i'r Aelodau yn ystod y ddadl Cyfnod 1 sut a phryd y gallai Llywodraeth Cymru fod yn cyflwyno trefniadau wrth gefn yng Nghyfnod 2 mewn perthynas â phleidleisio cynnar.